

El Centre Cultural Europeu de la Natura de Viladrau

Espai Obert

Nacho López i Martínez

Gerent del CCEN de Viladrau

Taller d'Estudis i de Comunicació Ambiental SL

El Centre Cultural Europeu de la Natura de Viladrau és un equipament cultural d'iniciativa municipal, gestionat per un patronat mixt d'iniciatives públiques i privades. Format per l'Ajuntament de Viladrau, el Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Girona, la Diputació de Barcelona i l'empresa Eycam-Perrier SA, integra entitats diverses amb l'objectiu comú d'estudiar i divulgar els valors del patrimoni cultural i natural.

El Centre està situat al turó de les Farigoles, mirador privilegiat del massís del Montseny en la seva vessant nord, amb el cim de Matagalls com a símbol. Es troba en un edifici construït com a hotel a mitjan segle xx i rehabilitat l'any 1999 sota una nova perspectiva.

L'edifici té el seu origen en l'estructura arquitectònica que va obtenir el permís d'obres la primavera de l'any 1952 i que anava destinada a ser un hotel. El ple de l'Ajuntament de Viladrau del dia 26 de maig de 1952 va aprovar l'expedient de permís d'obres sol·licitat el 9 de maig del mateix any. Aquell nou edifici, però, mai va arribar a funcionar com a hotel, i les seves instal·lacions s'utilitzaren únicament en comptades propostes festives del poble, i també com a pista de bitlles i servei de bar, però per manca de funcionalitat es varen anar degradant fins que el 16 de gener de 1993, mitjançant una escriptura de cessió, l'edifici va passar a ser un equipament municipal. Consta, en l'actualitat, d'una superfície interior utilitzable de 1.000 m², ampliables a uns 2.000 m² més en properes actuacions.

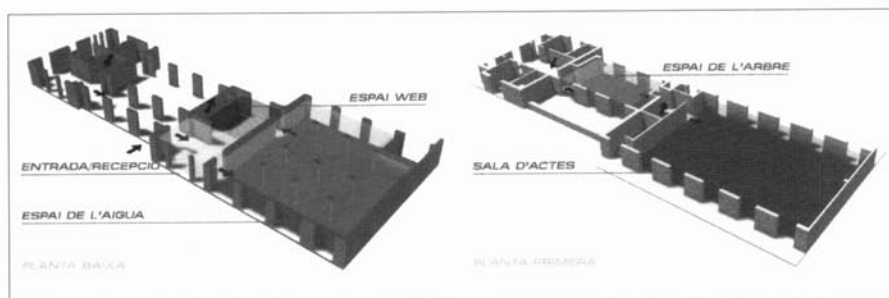
ELS PRIMERS PASSOS DEL NOU PROJECTE

La rehabilitació arquitectònica

L'any 1995 és el punt d'inici en la gestació del nou projecte: el Centre Cultural Europeu de la Natura. La il·lusió i l'empenta d'un grup de persones, d'un ajuntament i de tot un poble i la necessitat de rehabilitar un edifici emblemàtic per a la vila, varen significar la posada en marxa de tot un llarg procés que s'iniciava amb l'elaboració d'un dossier de presentació on es fixava el nom del projecte, es definia la seva imatge corporativa i un munt d'esperances que s'han anat fent realitat pas a pas fins a arribar al projecte que avui podeu gaudir a Viladrau. La recerca d'ajuts dels fons europeus Feder i la participació econòmica de la Generalitat de Catalunya –departaments de Medi Ambient i de Governació–, la Diputació de Girona, Eycam-Perrier SA, la Fundació Caixa de Girona i l'Ajuntament de Viladrau va permetre la rehabilitació d'un edifici degradat durant molts anys, i des del seu inici sense cap funcionalitat definida. El 25 de juliol de 1999 s'inaugurava la rehabilitació arquitectònica de l'edifici (dirigida per l'arquitecta Teresa Rovira) i es posava la primera pedra d'un projecte que no havia fet res més que començar.

L'estudi d'intervenció

Per tal de definir la funcionalitat de l'edifici, en vistes a la seva rehabilitació, el Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Viladrau i el Centre d'Educació

Esquema de la distribució dels espais de la planta baixa i la planta primera del CCEN.

Ambiental Santa Marta de Viladrau varen signar un conveni de col·laboració per tal de realitzar l'estudi d'intervenció.

L'estudi d'intervenció plantejat per l'equip del Centre d'Educació Ambiental Santa Marta va seguir una metodologia basada en dos eixos fonamentals: la participació i l'assessorament. Aquesta proposta s'inicià amb la formació de dos equips assessors, encarregats de donar suport a l'equip redactor de l'estudi:

a) L'equip consultiu, format per un grup ampli i heterogeni de persones vinculades al Montseny, amb la coordinació del geògraf Martí Boada. En formaven part, també, l'arqueòleg Lluís Vila; l'arqueòleg i historiador Josep Manel Rueda, en aquells moments director del Museu Etnològic la Gabella; Sílvia Farriol, museòloga i museògrafa; Anna Àvila i Ferran Rodà, ecòlegs forestals i membres del CREAF; Teresa Escalas, experta en comunicació científica; l'artista Jordi Pujol, director i membre del grup Titelles Marduix; el geògraf Josep M. Panareda; David Bonilla, especialista en ecologia de les aigües del massís; Xavier Font, expert en camins de transhumància; l'artista Perejaume; l'escrip-

tor Enric Larreula, vinculat a Viladrau, i Jordi Bartrolí, vicerector d'Ordenació Acadèmica de la Universitat Autònoma.

b) L'equip tècnic, format per diferents especialistes en programes i equipaments d'educació ambiental i membres de la Societat Catalana d'Educació Ambiental, que varen ser els encarregats de fer un primer nivell de concreció amb les pròpies aportacions i les que va presentar l'equip consultiu.

D'altra banda, la participació de les associacions locals en la redacció definitiva del projecte va permetre l'apropament del projecte a la vila i la seva ciutadania.

L'estudi d'intervenció s'aixoplugava sota el marc conceptual presidit per la dualitat indivisible de cultura i natura, i es configurava des d'una perspectiva que permetia percebre el paisatge com a resultat de l'evolució conjunta d'ambdós àmbits. Presentava un centre implicat en el territori, entès com una realitat en evolució, complexa i conflictiva, i estructurat en quatre àmbits:

1. Divulgació del patrimoni

- Creació de dos centres temàtics permanents: *Història i llegenda*

dels bandolers catalans del barroc i *L'aigua*, dos elements bàsics en la interpretació d'aquest territori.

- Creació d'un espai d'exposicions temporals que permeti reflectir la realitat en contínua evolució.
- Creació d'un centre de documentació i publicacions al voltant dels temes que conformen el territori: el bandolerisme, l'aigua, el castanyer i la castanya...

2. Formació i capacitació

- Creació d'un espai per a l'educació contínua i diversificada. Realització i organització de seminaris, cursos, fòrums, simpòsiums i trobades amb tres eixos formatius: biodiversitat, sostenibilitat i canvi global.
- Creació d'un centre d'interpretació ambiental, amb les activitats que en deriven.

3. Dinamització i promoció

- Creació d'un hotel d'entitats. Dinamització de la Fira de la Castanya com a proposta emblemàtica de la vila i creació d'una àrea de noves iniciatives i projectes que permeti la revitalització del territori.

4. Informació i recepció: oficina d'informació

- Creació de materials divulgatius.
- Creació d'un multivisual: *Paisatge escrit, paisatge parlat i paisatge viscut*, per tal de seduir els visitants.
- Creació d'un ecorestaurant.

L'estudi d'intervenció marcava també altres aspectes importants:

- Pla de treball, que finalitzava el juny de 2001.

Grup de visitants al Centre Cultural Europeu de la Natura de Viladrau.
(Fotografia: Nacho López, CCEN)

- Estudi econòmic de la proposta, que incloïa les despeses fixes anuals de funcionament i el pressupost de les principals actuacions previstes, així com un estudi de previsió de la despesa energètica de l'edifici.
- Proposta d'organització, gestió i finançament, amb la figura d'un patronat i d'un servei de gerència que dinamitzés la iniciativa.

La creació del Patronat i les noves propostes

Amb la creació del Patronat, el 28 de juny de 2000, que gestiona el Centre Cultural Europeu de la Natura es dona un nou impuls al projecte. Es plantegen com a elements bàsics de la nova proposta la creació de dos espais temàtics: un al voltant de l'aigua en totes les seves vessants, i l'altre al vol-

tant de l'arbre, amb el castanyer com a símbol principal, dues propostes molt arrelades a Viladrau i al Montseny.

Per desenvolupar aquesta proposta es va convocar un concurs públic que va guanyar l'empresa Croquis SA, de Barcelona. Es tracta d'un projecte innovador, basat en les noves tendències audiovisuals i interactives, que s'acompanya d'una estudiada ambientació que permet capbussar-se en les dues temàtiques representades. Audiovisuals i interactius amb paisatges i fotografies virtuals, il·lustracions animades, imatges de 360 graus, espais sonors, narracions... permeten al visitant fer una descoberta dels apassionants mons de l'aigua i de l'arbre. Aquestes dues exposicions s'inauguraren el 19 de novembre de 2000.

L'ESPai TEMÀTIC DE L'AIGUA

Sobre un guió científic de Jordi Flos, doctor en ecologia de la Universitat de Barcelona, s'estructura una proposta expositiva que pretén fer assequibles al públic en general alguns dels molts coneixements que tenim al voltant d'una substància tan complexa i tan important per a la vida i per a la nostra existència.

«...L'ésser humà es situa a la biosfera com qualsevol altre organisme, amb la necessitat de preservar el medi a què pertany, lluny de la concepció en què la natura és només un recurs per explotar. L'aigua manté alguns misteris sobre les seves propietats físiques i sobre el paper que juga en el funcionament del nostre planeta, tant a escala molecular com a escala ecològica.» (Presentació de Jordi Flos en el fullet de divulgació dels espais temàtics de l'aigua i de l'arbre.)

Llums indirectes, ambient asèptic, color blanc i jocs de llum, entre altres elements, serveixen d'escenari a aquesta proposta innovadora.

L'espai s'estructura en quatre àmbits:

1. Una molècula singular (un interactiu i un audiovisual)

Quan ens endinsem en aquest primer àmbit trobem l'estructura atòmica d'una molècula d'H₂O que ens convida a fer un passeig virtual per l'interior d'uns espais líquids on trobem una aproximació a les propietats físiques i químiques de l'aigua, que la converteixen en un element essencial de la nostra vida quotidiana.

Vista de l'espai temàtic l'Aigua. (Fotografia: Nacho López, CCEN)

2. L'aigua que no veiem i la memòria de l'aigua. Històries i llegendes (un interactiu i una maqueta)

Una gran taula és l'escenari del segon àmbit. L'interactiu ens presenta, per una banda, les diferents històries de l'aigua que es troba sota terra i que han acabat conformant els diferents tipus d'aigua que podem trobar al planeta, i per l'altra, les històries i llegendes que s'han generat al voltant de l'aigua i del Montseny. Una gran maqueta ens permet fer un tall geològic de la vessant nord del Montseny i conèixer la muntanya des d'una nova perspectiva.

El conjunt ofereix una visió integradora de dos elements: aigua i Montseny.

3. Aigua i vida (un interactiu i un audiovisual)

Una estructura metàl·lica que simbolitza un ésser viu primigeni acull el tercer àmbit, on es treballa la importància de l'aigua en la vida dels éssers vius. Respostes a qüestions com la set, com

les quantitats d'aigua en els éssers vius, entre moltes altres, són l'argument d'aquest penúltim àmbit.

4. Aigua en xifres (un interactiu i un audiovisual)

La importància d'aquesta substància fa que al seu voltant es faci quasi sempre un ball de xifres. Fer comprensibles algunes d'aquestes xifres és l'objectiu de l'últim dels àmbits de l'espai temàtic de l'aigua, que trobem en l'interior d'uns envasos translúcids.

L'ESPai TEMÀTIC DE L'ARBRE

L'arbre com a ésser viu representatiu del massís del Montseny està representat pel castanyer, arbre emblemàtic de Viladrau en tots els seus aspectes. Una ambientació suggerent, els sons de la vida al bosc, uns elements corporis i la possibilitat d'observar l'exterior de l'edifici conformen una manera nova i interactiva de presentar aquests éssers vius: els arbres i la vida al seu voltant.

S'estructura en dos àmbits:

1. Petita escala - Gran escala

Presenta uns models corporis a escala de les diferents parts que conformen un castanyer: una castanya, unes flors masculines i femenines, una arrel, una fulla i un tronc que expliquen amb un llenguatge assequible el seu funcionament dins el funcionament general de l'arbre.

2. Els boscos

(un interactiu i un audiovisual)

Presenta amb fotografies de 360º els diferents ecosistemes que conformen el Montseny i la vida que es produeix al seu interior. Permet fer una visió general de l'estat forestal del Montseny i provoca l'interès per conèixer sobre el territori els mateixos espais representats virtualment en l'interactiu.

La formació del Patronat, la inauguració i posada en marxa d'aquestes dues propostes expositives, conjuntament amb la contractació, el juny de 2000, d'un servei de gerència (Viladrau Taller d'Estudis de Comunicació Ambiental SL), ha suposat l'inici d'un projecte que no ha fet res més que començar i que ha d'anar creixent pas a pas.

L'intent d'unir esforços i recursos ha permès arrencar un projecte molt ambiciós en una petita població del Montseny, a la comarca d'Osona, confluència de diferents divisions territorials.

PRESENT I FUTUR

El Centre Cultural Europeu de la Natura (CCEN) pretén afavorir el desenvolupament integral del

municipi i del territori. Té com a finalitats afavorir i difondre la cultura vers els nous reptes d'ús i gestió del territori sota la perspectiva d'una societat cada vegada més sostenible i permetre prendre consciència sobre els nous valors ambientals amb criteris actuals de preservació del patrimoni i facilitar-ne l'ús públic. El centre afegeix també una millora en l'oferta d'espais d'ús públic per a activitats culturals i socials tant per a les entitats i associacions locals com per a les foranes.

Finalitats bàsiques:

- a) Promoció interna. Dinamització cultural de la vila i foment d'eines de formació i divulgació en l'àmbit cultural i mediambiental.
- b) Promoció externa. Participació en fòrums d'àmbit cultural i mediambiental i foment de la creació d'una xarxa d'equipaments relacionats amb les temàtiques abans esmentades.
- c) Foment de línies d'investigació i recerca al voltant dels dos centres temàtics, de l'aigua i de l'arbre, per convertir-se en punt de referència d'un fòrum de debat.

A més dels espais temàtics permanents, el centre també disposa d'altres espais d'usos polivalents, tant interiors com exteriors, que permeten la renovació d'exposicions temporals i la celebració d'actes paral·lels. El juny de 2001 es van inaugurar també les noves instal·lacions de l'Oficina d'Informació del Parc del Montseny a Viladrau, que fins aleshores eren en un edifici de la plaça

Major i que ha suposat aglutinar una altra proposta al projecte global del CCEN. Viladrau, la seva comarca i Catalunya han guanyat un espai cultural que ha d'anar creixent de manera harmònica amb les necessitats del territori.

El present del CCEN és molt engrescador i ha suposat un fort avanç en moltes de les expectatives creades.

En promoció interna:

- Les instal·lacions del CCEN són la seu de l'Associació d'Amics de l'Aplec de Matagalls i de l'FC Viladrau.
- La sala d'actes i el seu escenari s'han convertit en l'espai d'assaig del grup de teatre de l'ACEV.
- Ha estat el lloc de trobada per posar en marxa la campanya de recollida selectiva endegada per l'Ajuntament de Viladrau amb el suport de la Mancomunitat la Plana.
- És l'eix vertebrador de les edicions de la Fira de la Castanya.
- És lloc d'assaig dels balls tradicionals de la vila: el ball Cerdà i el ball del Ciri.

En promoció externa:

- Celebració de la *Festcat* en el seu apartat de música tradicional.
- Participació en les trobades del Consorci Portes del Montseny per desenvolupar les activitats turístiques i culturals de la zona.
- Posada en marxa del projecte *Històries sense temps*, que uneix quatre equipaments culturals (Museu Etnològic de la Gabella d'Arbúcies, Museu Aragay de Breda, Museu Guillerries de Sant

Viladrau, municipi del Montseny, compta, amb la posta en funcionament del CCEN, d'un atractiu turístic i cultural més. (Fotografia: Nacho López, CCEN)

Hilari Sacalm i el Centre Cultural Europeu de la Natura de Viladrau) i fa una proposta de coneixement i descoberta del territori.

- Escenari de l'emissió en directe del programa de radio *Els matins de Catalunya Ràdio*, amb Antoni Bassas, amb motiu del Dia Mundial de l'Aigua.
- Punt de partida de la campanya escolar de la campanya *Viu el Parc* amb la trobada de tots els nois de 5è de primària de totes les escoles de les poblacions del Parc Natural del Montseny.
- Lloc de trobada d'alguns dels actes de presentació d'activitats de les dues gestores del Parc: Diputació de Girona i Diputació de Barcelona.
- Exposicions temporals amb caràcter de continuïtat: *Memorial Pratdesaba*, en memòria del científic vigatà Josep Pratdesaba i Portabella, i l'exposició concurs d'abast estatal de *patchwork*.
- Gestió de l'Oficina del Parc Natural del Montseny a Viladrau i les tasques d'informació, comunicació i interpretació que se'n deriven.

En formació i investigació:

- Conveni amb l'Escola Forestal de Santa Coloma de Farners per dur a terme tasques de formació i pràctiques conjuntes.
- Col·laboració en el projecte Rinamed de l'INTERREG II B, al voltant de la sensibilització i formació davant els riscos naturals.
- Participació en l'Estratègia Catalana d'Educació i Comunicació Ambiental.
- Creació d'un joc per treballar els espais temàtics de l'aigua i de l'arbre.
- Col·laboració en algunes publicacions relacionades amb Viladrau i el Parc Natural del Montseny.
- Col·laboració en la reelaboració de l'exposició *Torna, torna Serrallonga*.

Totes aquestes propostes són una mostra d'aquest esperançador present que camina cap a un futur sustentat en els objectius que des del seu origen han definit el Centre, que vol convertir-se en punt de referència al voltant de la nova cultura de l'aigua i la

recerca de noves vies de comunicació que portin cap a una societat cada vegada més sostenible.

El disseny i la realització d'un espai web, ja previst en la proposta inicial del projecte, és una de les fites que han de definir i ampliar la proposta ja existent amb la creació d'un fòrum virtual de debat al voltant de l'aigua. La firma d'uns convenis amb diferents estaments del món científic, cultural i divulgatiu hauria de permetre donar resposta a les qüestions que genera la proposta expositiva permanent dels espais de l'aigua i de l'arbre. Trobar respostes i generar noves qüestions en la recerca de solucions és un camí que cal afavorir.

Una altra proposta de futur és la creació d'un centre de documentació al voltant de l'aigua i l'arbre i els seus recursos didàctics. Aquest centre de documentació ha d'incloure tots aquells aspectes que fan del Montseny un espai singular destinat a l'estudi i a la preservació, on cal no oblidar la creació de diverses propostes didàctiques que afavoreixin la utilització dels seus espais temàtics i optimitzar la utilització dels espais del centre per a la realització d'esdeveniments, simposis, trobades...

Aquestes són algunes de les propostes de futur d'un equipament cultural municipal situat en un espai privilegiat i que camina per convertir-se en un centre de recerca ambiental d'àmbit europeu i un motor més de la dinamització cultural, social i econòmica del territori.